

3.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφεται η ακολουθείσα μεθοδολογία έρευνας, παρουσιάζονται οι λόγοι για τους οποίους επελέγη το συγκεκριμένο σχολείο για τη διεξαγωγή της έρευνας, αναλύεται ο τρόπος επιλογής και σχεδίασης των τεχνικών συλλογής στοιχείων και τέλος καταγράφεται η διαδικασία στατιστικής επεξεργασίας των ευρημάτων. Το σχολείο που επιλέχθηκε είναι η Σχολή Χατζήβεη. Πρόκειται για ιδιωτικό δημοτικό σχολείο, το οποίο στεγάζεται στη Νέα Φιλαδέλφεια και λειτουργεί από το 1933(Βλ. Παράρτημα Ζ, σελ. 234).

3.1 Σχεδιασμός έρευνας

Πρωταρχικός σκοπός της εν λόγω περιγραφικής μελέτης περιπτώσεως ήταν να διαγνώσει και να καταγράψει ποιες αλλαγές επήλθαν από την υλοποίηση των αρχών της Δ.Ο.Π. σε ένα Δημοτικό σχολείο. Ζητήθηκαν οι απόψεις και οι εργασιακές εμπειρίες των εργαζομένων στο Δημοτικό σχολείο - διοικητικού και διδακτικού προσωπικού - που αντανακλούν την όλη στάση τους έναντι της νέας για αυτούς διαμορφωμένης κατάστασης μετά την εισαγωγή και υλοποίηση των αρχών της Δ.Ο.Π.. Παράλληλα, ζητήθηκε η γνώμη των μαθητών των τριών τελευταίων τάξεων και των γονέων τους. Σύμφωνα με το σχεδιασμό τα στοιχεία συνελέγησαν με τη χρήση ερωτηματολογίων, τα οποία κλήθηκαν να απαντήσουν οι διδάσκοντες όλων των τάξεων, οι μαθητές των τμημάτων της Δ', Ε' και ΣΤ' τάξης και οι γονείς τους. Επιλέχθηκαν μόνο οι μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων έτσι ώστε να αυξηθεί η εγκυρότητα των απαντήσεων. Επίσης, προσεγγίσαμε το διδακτικό προσωπικό και μέσω συνεντεύξεων. Τέλος, κατά τις επισκέψεις μας στο σχολείο προέβημεν σε επιτόπιες παρατηρήσεις του τρόπου λειτουργίας της Σχολής.

Η πρώτη επαφή πραγματοποιήθηκε με τη Διευθύντρια της Σχολής Χατζήβεη, ώστε να γνωστοποιήσουμε την επιθυμία μας για την έρευνα, να εξηγήσουμε το σκοπό της, να δώσουμε πληροφορίες για ποιο λόγο θα ήταν χρήσιμο να διεξαχθεί η συγκεκριμένη έρευνα στην εν λόγω Σχολή και να πάρουμε τη σχετική άδεια. Σύντομη παρουσίαση της Σχολής Χατζήβεη παρατίθεται στο Παράρτημα Ζ. Από τη στιγμή που δόθηκε η άδεια επισκεφτήκαμε τη Σχολή

αρκετές φορές με σκοπό να συλλέξουμε το αναγκαίο πρωτογενές υλικό, να δώσουμε τα ερωτηματολόγια, να τα λάβουμε πίσω και μετά την πρώτη επεξεργασία τους να επιστρέψουμε για μια σειρά συνεντεύξεων. Η έρευνά μας αποτέλεσε τη βάση και για μια πρώτη αυτοαξιολόγηση του σχολείου. Τα εργαλεία έρευνας που χρησιμοποιήθηκαν απέβλεπαν στο να δώσουν απαντήσεις σε τέσσερα βασικά ερωτήματα:

- Ποια η απόδοση του σχολείου σε σχέση με τους πελάτες του;
- Ποια σημεία χρήζουν βελτιώσεων;
- Ποιες βελτιώσεις οφείλουμε να υλοποιήσουμε;
- Με ποια σειρά θα τις υλοποιήσουμε;

Όλα επομένως τα στοιχεία που συλλέξαμε οφείλουν να καταδείξουν ότι όποιες αλλαγές επήλθαν από την υλοποίηση των αρχών της Δ.Ο.Π. στο συγκεκριμένο σχολείο πρέπει να ιδωθούν και υπό το πρίσμα της αυτοαξιολόγησης της σχολικής μονάδας. Το τελευταίο στοιχείο εντάσσεται στα πλαίσια της Δ.Ο.Π. και αποτελεί την πρώτη αρχή της για συνεχή βελτίωση.

3.2 ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

3.2.1 Βιβλιογραφική Έρευνα

Της συλλογής στοιχείων προηγήθηκε η βιβλιογραφική έρευνα, τόσο έντυπη όσο και ηλεκτρονική, όπως παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 2.

3.2.2 Ενδοεπιχειρησιακές Πηγές

Επιπλέον, μελετήθηκαν έγγραφα και αρχεία από το ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον που αναφέρονταν: (α) στο όραμα, το σκοπό και την αποστολή της Σχολής Χατζήβεη, (β) στην πολιτική της όσον αφορά την ποιότητα και τη διοίκηση των ανθρώπινων πόρων, (γ) τον κανονισμό εργασίας, και (δ) τον τρόπο επικοινωνίας με τους πελάτες¹. Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης μας βοήθησαν να εγκλιματιστούμε και να σχηματίσουμε πλήρη εικόνα για τον τρόπο λειτουργίας της Σχολής και τη φιλοσοφία διοίκησης.

3.3 ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ - ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΗ

3.3.1 Πληθυσμός – Δείγμα της έρευνας

Για το σκοπό της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν και οι 23 δάσκαλοι, οι 132 μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων και 161 από τους γονείς τους.

3.3.2 Ερωτηματολόγιο

Για τη συλλογή στοιχείων από τους μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων, τους γονείς τους και τους δασκάλους του σχολείου χρησιμοποιήσαμε οκτώ ερωτηματολόγια. Δεδομένου ότι ο σκοπός της εν λόγω έρευνας ήταν να διαπιστωθούν οι αλλαγές – θετικές ή αρνητικές – από την υιοθέτηση των αρχών της Δ.Ο.Π., η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτήσεων ήταν κλειστού τύπου. Ξεκινήσαμε με μια διερευνητική πρώτη έρευνα για να διαπιστώσουμε τον αντίκτυπο των πρακτικών του σχολείου στους πελάτες του. Χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Likert με ερωτήσεις βαθμονόμησης/ σημαντικότητας². Στα ερωτηματολόγια, ωστόσο, που απευθύνονταν στους γονείς και τους δασκάλους δίναμε την ευκαιρία να παραθέσουν τις προτάσεις τους ή/και τα παράπονά τους στο τέλος του ερωτηματολογίου. Ο αριθμός των ερωτήσεων κάθε ερωτηματολογίου φροντίσαμε να κρατηθεί μικρός, από δεκαπέντε έως τριάντα εφτά³. Η λογική πίσω από αυτή την τακτική ήταν να αυξήσουμε τις απαντήσεις. Ένας αριθμός ερωτήσεων - μέχρι τριάντα το πολύ⁴ - δεν αποθαρρύνει όσους βιάζονται αλλά και δεν καταχράται την καλή θέληση όσων προθυμοποιούνται να το συμπληρώσουν. Πρέπει να σημειώσουμε πως το μεγαλύτερο αριθμό ερωτήσεων είχε το ερωτηματολόγιο προς τους δασκάλους, οι οποίοι από την αρχή είχαν εκδηλώσει τη θετική τους στάση προς την έρευνα. Το διδακτικό προσωπικό είχε ερωτηθεί αν επιθυμεί να συμμετάσχει στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων κατά τη διάρκεια των πρώτων συναντήσεων και είχε συναινέσει. Μάλιστα, αυτές οι συναντήσεις είχαν πραγματοποιηθεί χωρίς την παρουσία των στελεχών της διοίκησης.

Για κάθε εξεταζόμενο στοιχείο υπήρχαν διαφορετικές ερωτήσεις. Φροντίσαμε οι ερωτήσεις αυτές να βρίσκονται απομακρυσμένες για να αποφευχθεί το φαινόμενο του «φωτοστέφανου»⁵. Να επηρεαστεί, δηλαδή, ο ερωτώμενος από

την απάντηση της προηγούμενης ερώτησης, συνειδητά ή ασυνείδητα, και να δώσει παρόμοια απάντηση με την προηγούμενη. Αυτή η απομάκρυνση πραγματοποιήθηκε με μέτρο διότι άλλη μια παράμετρος ενός καλού ερωτηματολογίου είναι και η λογική ακολουθία των ερωτήσεων⁶.

3.3.2.1 Προ – έρευνα / Πιλοτική έρευνα με ερωτηματολόγια

Τα ερωτηματολόγια ελέγχθηκαν από την υπεύθυνη καθηγήτρια για τις απαραίτητες διορθώσεις. Στη συνέχεια συναντηθήκαμε με τη διευθύντρια του σχολείου για να τα εγκρίνει. Τέλος, δόθηκαν δοκιμαστικά σε δασκάλους, μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων και γονείς παρόμοιας κοινωνικοοικονομικής προέλευσης, βάσει των στοιχείων που μας παραχωρήθηκαν από το σχολείο. Θελήσαμε κατ'αυτό τον τρόπο να επιβεβαιώσουμε, αφενός πως «το λεξιλόγιο και η συντακτική δομή των ερωτήσεων είναι ανάλογα με το αντιληπτικό και μορφωτικό επίπεδο των ερωτωμένων»⁷ και αφετέρου να εξασφαλίσουμε την αξιοπιστία και την εγκυρότητα αυτού του εργαλείου έρευνας⁸. Οι εθελοντές είχαν ενημερωθεί για το σκοπό της έρευνας πριν τους δοθούν τα ερωτηματολόγια, όπως και για το λόγο αυτής της προ-έρευνας. Επίσης, εξαιρουμένων των μαθητών, ζητήσαμε να μας ενημερώσουν για τα εξής:

1. Το χρόνο που χρειάστηκαν για να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια
2. Ό,τι δεν καταλαβαίνουν
3. Ό,τι θεωρούν αμφίσημο
4. Ό,τι πιστεύουν πως δε θα έπρεπε να συμπεριληφθεί και για ποιο λόγο
5. Ό,τι θα ήθελαν να συμπεριληφθεί⁹

3.3.2.2 Ερωτήσεις

Οι ερωτήσεις των ερωτηματολογίων βασίστηκαν στο υλικό παρόμοιων ερευνών από τη διεθνή βιβλιογραφία και κυρίως από το πρόγραμμα αξιολόγησης των σχολείων Α'Βάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας της Αυστραλίας, του Υπουργείου Παιδείας των Η.Π.Α. και του Υπουργείου Παιδείας του Χόνγκ Κόνγκ. Καλύπτουν τομείς που θεωρούνται σημαντικοί για την ποιότητα των σχολικών μονάδων. Οι βασικότεροι τομείς δεδομένων από αυτούς αφορούν:

- στην πειθαρχία και συμπεριφορά των μαθητών

- στη στάση των μαθητών έναντι του σχολείου
- στο αυτοσυναίσθημα των μαθητών
- στη στάση των δασκάλων έναντι των μαθητών τους
- στη γνώμη των γονέων για το σχολείο και τις υπηρεσίες του
- στη γνώμη του προσωπικού για το σχολείο

Τρία από τα ερωτηματολόγια εστιάζονταν στην πειθαρχία και τη συμπεριφορά των μαθητών και συμπληρώθηκαν από τους δασκάλους, τους μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων και τους γονείς τους. Το θέμα της πειθαρχίας και της συμπεριφοράς των μαθητών κρίνεται από τα σημαντικότερα για τη δημιουργία ποιοτικού σχολικού περιβάλλοντος, τέτοιου που να προαγάγει τη γνώση.

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους μαθητές είχε ως αντικείμενο τη στάση τους έναντι του σχολείου και το αυτοσυναίσθημά τους. Αποτελείτο από είκοσι οχτώ ερωτήσεις ομαδοποιημένες σε έξι τομείς, ήτοι:

- Σχέση με συνομηλίκους (ερ. 6, 14, 20, 24)
- Σχέση με δασκάλους (ερ. 4, 15, 18, 25, 27)
- Γνώμη για το σχολείο (ερ. 5, 9, 16, 21)
- Αυτοσυναίσθημα (ερ. 1, 3, 7, 11, 13, 19)
- Όρεξη για μάθηση (ερ. 10, 17, 22, 25)
- Αίσθημα ασφάλειας στο σχολείο (ερ. 2, 8, 12, 23, 28)

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους δασκάλους είχε ως αντικείμενο τη στάση τους έναντι του σχολείου και έναντι των μαθητών. Αποτελείτο από είκοσι έξι ερωτήσεις ομαδοποιημένες σε επτά τομείς, ήτοι:

- Ασφάλεια μαθητών (ερ.3, 5, 7, 10, 13, 22)
- Αφοσίωση/Αίσθημα δέσμευσης δασκάλων με το σχολείο (ερ. 15, 17, 20)
- Δικαιοσύνη / Σταθερότητα αποφάσεων και τρόπου συμπεριφοράς απέναντι στους μαθητές (ερ. 1, 16, 24)
- Ανατροφοδότηση/Αναγνώριση προσπαθειών των μαθητών (ερ. 6, 25, 26)
- Προθυμία για βοήθεια προς τους μαθητές/Ανταποκρισιμότητα (ερ. 11, 18, 21)

- Καταλληλότητα περιεχομένου διδασκαλίας/Βαθμός δυσκολίας διδακτικών προσφορών (ερ. 8, 12, 23)
- Επίπεδο προσδοκιών για την πρόοδο των μαθητών (ερ. 2, 4, 9, 14, 19)

Στους γονείς δόθηκαν και άλλα δύο ερωτηματολόγια για να ερευνηθεί η γνώμη τους για το σχολείο. Το πρώτο από αυτά αποτελείτο από είκοσι τρεις ερωτήσεις ομαδοποιημένες σε έξι τομείς, ήτοι:

- Ποιότητα διδασκαλίας (ερ. 1, 6, 11, 16, 21)
- Επίπεδο παρεχόμενης εκπαίδευσης (ερ.2, 7, 12, 17, 22)
- Επίπεδο ενημέρωσης προόδου μαθητών (ερ. 3, 8, 13, 18)
- Σχολικό περιβάλλον (ερ. 4, 9, 14, 19)
- Εξυπηρέτηση πελατών (ερ. 5, 10, 15, 20)
- Ικανοποίηση πελατών (ερ.23)

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο που ζητούσε τη γνώμη των γονέων για το σχολείο αποτελείτο από τριάντα μία ερωτήσεις ομαδοποιημένες σε πέντε τομείς, ήτοι:

- Εγκαταστάσεις/Τοποθεσία (ερ. 1, 2, 3, 4, 5)
- Αμεσότητα εξυπηρέτησης (ερ. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14)
- Κατάρτιση διοικητικού προσωπικού (ερ. 15, 16, 17, 18, 19)
- Επίπεδο εξυπηρέτησης πελάτη (ερ. 20, 21, 22, 23, 24, 25)
- Τηλεφωνική εξυπηρέτηση (ερ. 26, 27, 28, 29, 30, 31)

Τέλος, οι δάσκαλοι του σχολείου απάντησαν σε ερωτηματολόγιο που ζητούσε τη γνώμη τους για το σχολείο. Αποτελείτο από είκοσι τέσσερις ερωτήσεις ομαδοποιημένες σε πέντε τομείς, ήτοι:

- Ηθικό εργαζομένων (ερ.13, 17, 20, 24)
- Φιλική ηγεσία (ερ. 6, 8, 14, 15, 18)
- Συμφωνία στόχων (ερ. 10, 12, 16, 19, 23)
- Συνεργασία (ερ. 7, 9, 11, 21, 22)
- Επαγγελματική εξέλιξη (ερ. 1, 2, 3, 4, 5)

Τα ερωτηματολόγια παρατίθενται στο Παράρτημα Ε', σελ. 201.

3.3.2.3 Συνοδευτική Επιστολή

Τα ερωτηματολόγια συνοδεύτηκαν από διαβιβαστική – ενημερωτική επιστολή στην οποία περιγράψαμε την έρευνα και το λόγο που η γνώμη των ερωτώμενων είναι σημαντική και για αυτούς αλλά και για το σχολείο. Δίνονταν συνοπτικά οδηγίες για τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου τονίζοντας πως δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις αλλά κυρίως αυθόρμητες, επισημαίνοντας πως τα στοιχεία είναι ανώνυμα και άκρως εμπιστευτικά. Στα ερωτηματολόγια προς τους μαθητές για τη διευκόλυνσή τους υπήρχε ένα επιπλέον μικρό παράδειγμα συμπλήρωσης. Όσα προορίζονταν για τους γονείς απεστάλησαν και με συνημμένο φάκελο, ώστε να επιστραφούν κλεισμένα και να διαφυλαχθεί η ανωνυμία.

3.3.2.4 Συγκέντρωση των ερωτηματολογίων

Ο χρόνος συμπλήρωσης που δινόταν ήταν δύο εβδομάδες για τους γονείς, τους δασκάλους και το διοικητικό προσωπικό, ενώ οι μαθητές το συμπλήρωσαν στις τάξεις τους με την παρουσία μη διδακτικού προσωπικού για να μην επηρεαστούν. Οι φάκελοι με τα ερωτηματολόγια συγκεντρώνονταν σε ειδικά τοποθετημένα για αυτό το σκοπό κουτιά.

3.4 Ποιοτική έρευνα

3.4.1 Μελέτη περίπτωσης

Για τη συλλογή των πρωτογενών ενδοεπιχειρησιακών δεδομένων επιλέχθηκε η περιγραφική μελέτη περίπτωσης με τη χρήση συνδυασμού πηγών και τεχνικών συλλογής στοιχείων. Η περιγραφική έρευνα όπως το ίδιο το όνομα δείχνει δεν έχει στόχο να εμβαθύνει ή να ανακαλύψει τα αίτια πίσω από συγκεκριμένες συμπεριφορές και καταστάσεις¹⁰. Γι' αυτό το σκοπό εφαρμόστηκε η αρχή της τριγωνικότητας. Το πλεονέκτημα αυτής της επιλογής έγκειται στο γεγονός πως διασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό εσωτερική εγκυρότητα, όσον αφορά τις διερευνόμενες μεταβλητές¹¹. Τα εργαλεία - τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για αυτή τη μελέτη περίπτωσης ήταν το ερωτηματολόγιο (το οποίο αναλύθηκε προηγουμένως), η παρατήρηση και η ερευνητική συνέντευξη.

3.4.2 Συνέντευξη

Η ερευνητική συνέντευξη είναι ένα χρήσιμο εργαλείο που μας επιτρέπει να βλέπουμε τα γεγονότα μέσα από τα μάτια των συνεντευξιαζομένων¹². Χρησιμοποιείται σαν όργανο συλλογής πρωτογενών επιχειρηματικών δεδομένων ποιοτικής φύσης. Κατά τη διάρκειά της υποβάλλονται και απαντώνται προφορικά προεπιλεγμένα ερωτήματα, τα οποία και καταγράφονται από το συνεντευκτή¹³. Έχει το πλεονέκτημα της αμεσότητας και, όπως έχει λεχθεί, κατά τη συνέντευξη ο ερευνητής προτρέπει τους συνεντευξιαζομένους να αναλάβουν ρόλο καθοδηγητή και «δασκάλου» εξηγώντας από τη δική τους σκοπιά ό,τι θεωρούν ουσιώδες¹⁴.

Πέραν των εγνωσμένων πλεονεκτημάτων, εντούτοις, η ερευνητική συνέντευξη έχει και κάποια μειονεκτήματα. Στο ισχυρό στοιχείο της άμεσης διαπροσωπικής επικοινωνίας ελλοχεύει ο κίνδυνος της μη αντικειμενικότητας λόγω των ψυχοδυναμικών παραγόντων που αναπτύσσονται μεταξύ συνεντευκτή και συνεντευξιαζομένου. Ακόμη, σε καθαρά πρακτικό επίπεδο χρειάζεται μεγάλη προσοχή στην ορθή καταγραφή των απαντήσεων. Τέλος, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο να μη ζητούνται “ευαίσθητα” προσωπικά δεδομένα¹⁵.

Για τους παραπάνω λόγους, κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων φροντίσαμε να ακολουθήσουμε πιστά τις οδηγίες για τη διεξαγωγή της συνέντευξης, όπως αυτές καταγράφονται στο Παράρτημα Γ', σελ.186¹⁶. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε ειδικό απομονωμένο χώρο της Σχολής και είχαν τη μορφή διαπροσωπικών, ημιδομημένων συνεντεύξεων. Επιλέξαμε τη διαπροσωπική συνέντευξη διότι, όπως ισχυρίζεται ο Malhotra (1996), οι συνεντευξιαζόμενοι, όταν συμμετέχουν σε ομαδική συνέντευξη, έχουν μια τάση να επηρεάζονται και να δίνουν απαντήσεις με γνώμονα τη μη διατάραξη του ομαδικού και συναδελφικού πνεύματος¹⁷. Ο συνεντευκτής είχε στα χέρια του ένα πρωτόκολλο συνέντευξης με ορισμένα κεντρικά - κομβικά ερωτήματα πάνω στα οποία ο συνεντευξιαζόμενος εξέθετε τις απόψεις του μέσα από ελεύθερη συζήτηση¹⁸(Βλέπε Παράρτημα Γ', σελ. 187).

Οι κομβικές ερωτήσεις βασίστηκαν στη βιβλιογραφία, όπως και οι ανάλογες ερωτήσεις των ερωτηματολογίων. Η πρώτη ερώτηση, εκτός από το ότι παρείχε

πληροφορίες για το ρόλο του συνεντευξιαζομένου στη Σχολή, επιτελούσε και άλλο σκοπό. Όντας μια απλή και εύκολη να απαντηθεί ερώτηση, δημιουργούσε τις απαραίτητες προϋποθέσεις (άνετο και φιλικό κλίμα) για να διασκεδαστούν οι όποιοι ενδοιασμοί και να υπερκεραστούν μηχανισμοί άμυνας που οι ερωτώμενοι ενεργοποιούν σε τέτοιες περιπτώσεις¹⁹. Έδινε την ευκαιρία στον συνεντευξιαζόμενο να απαντήσει με ευκολία για κάτι πολύ οικείο και σαφές. Αυτό κρίνεται ως πολύ σημαντικό αναλογιζόμενοι πως οι συνεντεύξεις «είναι πάντοτε μια τεταμένη κατάσταση για τον συνεντευξιαζόμενο ²⁰» (Βλέπε Παράρτημα Γ', Γενικές Οδηγίες για τη Διεξαγωγή Συνεντεύξεων, σελ.186). Οι υπόλοιπες ερωτήσεις λειτουργούσαν ως εφελθήρια και κάλυπταν θέματα ενδοσχολικής συνεργασίας, ηγεσίας, οργάνωσης και εξυπηρέτησης πελατών. Αυτοί είναι τομείς που από τη διεθνή βιβλιογραφία προκρίνονται ως θεμελιώδους σημασίας για την ποιότητα μιας σχολικής μονάδας (Βλέπε Κεφάλαιο 2, σελ.39).

Για να μπορέσουμε να έχουμε πλήρη εικόνα της κατάστασης πήραμε συνέντευξη και από ένα διευθυντικό στέλεχος. Αυτό έγινε με το σκεπτικό να συλλέξουμε πληροφορίες από όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές, έτσι ώστε να είμαστε σε θέση να κρίνουμε και να συγκρίνουμε τα στοιχεία σφαιρικά. Η συνέντευξη με στελέχη της Διοίκησης παρουσιάζει ωστόσο - και αυτή - κάποια προβλήματα. Είναι λογικό, λόγω της θέσης που κατέχει το στέλεχος, να παρουσιάζει τις καταστάσεις πιο θετικές από ό,τι μπορεί να είναι. Στην περίπτωση μάλιστα του σχολείου το οποίο εξετάσαμε δεν πρέπει να αμελούμε το γεγονός ότι πρόκειται για οικογενειακή επιχείρηση. Ο ισχυρός ανταγωνισμός στον τομέα της ιδιωτικής εκπαίδευσης πιθανόν είναι να καθιστά τη Διοίκηση περισσότερο φειδωλή στην πληροφόρηση, σε ό,τι αφορά στοιχεία και σημεία «αδυναμίας» τα οποία θα μπορούσαν να διαρρεύσουν.

Το πρωτόκολλο συνέντευξης ελέγχθηκε σε μια δοκιμαστική συνέντευξη με έναν από τους διδάσκοντες, ο οποίος δεν επρόκειτο να συμμετάσχει στη συνέντευξη. Φροντίσαμε με αυτό τον τρόπο να διαφυλάξουμε την αντικειμενικότητα των στοιχείων που θα συλλέγαμε χρησιμοποιώντας το τελικό πρωτόκολλο συνέντευξης με ερωτώμενους που για πρώτη φορά έρχονταν σε επαφή με τις χρησιμοποιούμενες ερωτήσεις. Η δοκιμή του πρωτοκόλλου συνέντευξης βοήθησε πολύ διότι έγιναν αλλαγές για να απλοποιηθούν και να

αποσαφηνιστούν οι ερωτήσεις. Οι συνεντευξιαζόμενοι προσήλθαν εθελοντικά και υπό την προϋπόθεση από πλευράς ερευνητή - συνεντευξιαστή πως θα τηρηθεί η ανωνυμία τους. Η ανωνυμία είναι ιδιαίτερης σημασίας στοιχείο σε περίπτωση που ο συνεντευξιαζόμενος και ταυτόχρονα υπάλληλος θα ήθελε να εκφράσει σκέψεις που έρχονται σε αντίθεση με τη γραμμή της Διοίκησης. Γι' αυτό άλλωστε χρησιμοποιήθηκε κωδικός αριθμός και όχι ονοματεπώνυμο στα πρωτόκολλα συνέντευξης.

Τα στοιχεία από το ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον λόγω του ότι είναι ποιοτικά απαιτούν ιδιαίτερη επεξεργασία²¹. Κατά τη διάρκεια μιας ποιοτικής έρευνας ο ερευνητής θέτει ερωτήματα που αρχίζουν με τις φράσεις: «Τι είδους ; Πώς...; Υπάρχουν άλλες προτάσεις...; Τι θα προτείνατε να...;» αναζητώντας κοινωνικά φαινόμενα και λεπτομέρειες μιας κατάστασης.²² Οι ερωτήσεις που αρχίζουν με τη χρήση του «Τι» είναι ιδανικές για την εξερεύνηση και διασαφήνιση ενός φαινομένου.²³ Αναζητούν να αναδείξουν μια ενέργεια σε βάθος και όχι να την κατηγοριοποιήσουν με τη βοήθεια σαφών κριτηρίων²⁴. Με την ποιοτική έρευνα ενδιαφερόμαστε να ανακαλύψουμε τις σκέψεις αυτών που βιώνουν το υπό μελέτη φαινόμενο. Δίνεται έμφαση στο να δομήσουμε και να σχηματίσουμε νέες υποθέσεις από το να ελέγξουμε ήδη υπάρχουσες²⁵.

Στις ποιοτικές έρευνες η υποκειμενικότητα του ερευνητή δεν εκλαμβάνεται ως μεροληψία αλλά ως προσπάθεια για εις βάθος ανάλυση του φαινομένου. Με αυτό το σκεπτικό τα δεδομένα που απορρέουν από μια τέτοια έρευνα δεν κρίνονται σαν δεδομένα αναμφίβολου κύρους και αλήθειας²⁶. Είναι μάλλον υποθέσεις οι οποίες χρησιμοποιούνται στο να διαλευκάνουν και να εξηγήσουν διαφορές που καταδεικνύονται από την έρευνα βοηθώντας έτσι στη λεπτομερέστερη εξήγηση ενός φαινομένου και όχι στο να μετατραπούν σε αριθμητικά δεδομένα²⁷.

Για να ξεπεραστούν οι όποιοι κίνδυνοι μεροληψίας κατά τις συνεντεύξεις ελέγχθηκε η αξιοπιστία (credibility), η ελεγχσιμότητα (auditability) και η επιβεβαιωσιμότητα (confirmability) των στοιχείων και της όλης διαδικασίας των συνεντεύξεων²⁸. Η αξιοπιστία (credibility) των αποτελεσμάτων εξασφαλίζεται με τον έλεγχό τους από τον ίδιο τον συνεντευξιαζόμενο. Μετά τη συγκέντρωση και

καταγραφή των σημαντικότερων στοιχείων καλέσαμε τους συνεντευξιασθέντες και τους παρουσιάσαμε ό,τι είχαμε καταγράψει κατά τη συνέντευξη μαζί τους. Έτσι επιβεβαιώσαμε πως ό,τι είχε δηλώσει ο συνεντευξιαζόμενος είχε καταγραφεί από τον ερευνητή χωρίς μεροληψία ή σφάλμα. Εν συνεχεία αντίγραφο της διαδικασίας διεξαγωγής της έρευνας με συνεντεύξεις δόθηκε σε άλλους μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές με σκοπό να αποφανθούν κατά πόσο είναι διατυπωμένη και σχεδιασμένη λεπτομερώς και ευκρινώς. Αν όντως ισχύει κάτι τέτοιο τότε η έρευνα μπορεί να επαναληφθεί και να επαναχρησιμοποιηθεί καλύπτοντας την προϋπόθεση της ελεγκσιμότητας (auditability). Τέλος, η διαδικασία έρευνας θεωρείται επιβεβαιώσιμη (confirmable) όταν τα αποτελέσματά της επιβεβαιώνουν ή συμφωνούν με τα ευρήματα άλλων ερευνητών από τη διεθνή βιβλιογραφία. Αν όλες αυτές οι παράμετροι τηρηθούν, τότε και τα αποτελέσματα της έρευνας θεωρούνται αντικειμενικά²⁹ (Βλ. Κεφάλαιο 4).

3.4.2.1 Επεξεργασία στοιχείων συνέντευξης

Επιλεγμένες απαντήσεις που έριχναν φως στο υπό εξέταση αντικείμενο και στις οποίες διαφαινόταν αναντιστοιχία και διαφορές με αυτά που ισχυριζόταν η Διεύθυνση καταχωρήθηκαν σε ένα πίνακα matrix³⁰ ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρονταν οι δηλώσεις των ερωτώμενων. Αυτού του είδους οι πίνακες δείχνουν με τρόπο άμεσο τα σημεία διαφοροποίησης μεταξύ των συνεντευξιαζομένων. Ένα υποθετικό παράδειγμα αυτού του τρόπου καταχώρησης των στοιχείων είναι το ακόλουθο.

Ερωτώμενοι	Σχολικές Εκδηλώσεις
Διευθυντής	«...Πάντα φροντίζουμε να διοργανώνουμε εκδηλώσεις που αντικατοπτρίζουν με την οργάνωση και το πλούσιο πρόγραμμά τους τη δουλειά που γίνεται στο σχολείο μας...»
Δάσκαλος	«...Κάθε λίγο και λιγάκι αναγκαζόμαστε να χάνουμε τόσο χρόνο

	από τα μαθήματά μας για να οργανώνουμε γιορτές για τις οποίες οι γονείς δε δίνουν σημασία....»
--	--

3.4.3 Παρατήρηση

Στα πλαίσια της τριγωνικότητας (triangulation), η οποία αναφέρεται στη συλλογή των στοιχείων, προβήκαμε και σε άμεσα φανερά τυποποιημένη συμπεριφορική παρατήρηση. Καταγράψαμε με συστηματικό τρόπο δραστηριότητες και διαδικασίες όντας παρόντες στους χώρους του σχολείου εν γνώσει των υποκειμένων της έρευνας. Η παρουσία μας είναι λογικό να προξένησε αντιδράσεις από την πλευρά των μαθητών, των δασκάλων και του διοικητικού προσωπικού. Οργανώσαμε λοιπόν κατά πρώτον την έρευνά μας με τα ερωτηματολόγια, ούτως ώστε να συνηθίσουν την παρουσία μας στο χώρο του σχολείου. Όταν πλέον η εμφάνισή μας στο χώρο δεν προκαλούσε την παραμικρή αντίδραση αλλά θεωρείτο και αναμενόμενη, αρχίσαμε να συλλέγουμε τα δεδομένα. Εξασφαλίσαμε, έτσι, τη συλλογή πρωτογενούς υλικού (συμπεριφορές, ενέργειες και πράξεις) χωρίς αυτό να αλλοιωθεί από τα υποκείμενα της έρευνας που ενδεχόμενα θα προσπαθούσαν συνειδητά ή ασυνείδητα να αποκρύψουν ή να ωραιοποιήσουν καταστάσεις³¹.

Η παρατήρηση αποτελεί αξιόπιστη και έγκυρη μέθοδο συλλογής στοιχείων μόνο όταν αποσκοπεί στην απλή καταγραφή τους και όχι στην προσπάθεια ερμηνείας τους. Η έρευνά μας σκοπό είχε να καταδείξει και να καταγράψει τις νέες συνθήκες και τη γνώμη των ενδιαφερόμενων μερών για την υλοποίηση των αρχών της Δ.Ο.Π.. Άρα, η παρατήρηση ενδείκνυται ως μέθοδος. Το εργαλείο που χρησιμοποιήσαμε κατά τις παρατηρήσεις μας και υπήρξε εξαιρετικό βοήθημα στην καταγραφή και κωδικοποίηση των δεδομένων ήταν το Φύλλο Καταγραφής Στοιχείων Επίσκεψης.(Παράρτημα Γ', σελ.190).

3.5 Ανάλυση δεδομένων

Η έρευνά μας αρκέστηκε για την ανάλυση των δεδομένων στη χρήση του λογισμικού EXCEL της εταιρείας MICROSOFT προκειμένου να υπολογιστούν οι

μέσοι όροι των απαντήσεων. Προκειμένου να εξαχθεί ο δείκτης άλφα για τα ερωτηματολόγια χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα στατιστικής ανάλυσης SPSS(Παράρτημα Δ', σελ.191, Ανάλυση Αξιοπιστίας). Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου και η προσεκτική μελέτη του πίνακα matrix, όπου είχαν καταχωρηθεί τα κυριότερα στοιχεία των συνεντεύξεων μας βοήθησε να μορφοποιήσουμε μια πιο ξεκάθαρη εικόνα για τους τομείς που έχρηζαν ιδιαίτερης προσοχής. Χρήσιμο ακόμα φάνηκε και το Φύλλο Καταγραφής Στοιχείων Επίσκεψης καθώς τα κατηγοριοποιημένα δεδομένα που πλέον είχαμε συγκεντρωμένα στα χέρια μας αλληλοσυμπληρώνονταν και αποκτούσαν νόημα.

3.6 Περιορισμοί της εμπειρικής έρευνας

Στην έρευνα συμμετείχαν μόνο οι δάσκαλοι του Σχολείου, οι μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων και οι γονείς τους. Η αναγκαιότητα να ολοκληρωθεί η έρευνα σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα είχε ως αποτέλεσμα την αξιολόγηση και κάλυψη μόνο του αρχικού σταδίου υλοποίησης της φιλοσοφίας και των αρχών της Δ.Ο.Π. και των αποτελεσμάτων. Τα ευρήματα, επομένως, της έρευνας είναι ενδεικτικά για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Αρχικά είχε σχεδιαστεί να πραγματοποιηθεί η έρευνα και δεύτερη φορά μετά την πάροδο ενός έτους, ώστε να συγκριθούν τα στοιχεία των δύο ερευνών και να αξιολογηθούν τα νέα ευρήματα. Ωστόσο, λόγοι πέραν των δυνάμεων μας δεν το κατέστησαν εφικτό. Τέλος, καθώς η έρευνα περιορίστηκε σε ένα μόνο σχολείο δεν είναι δυνατόν τα όποια συμπεράσματα να χρησιμοποιηθούν για να κρίνουν την καταλληλότητα και εφαρμοσιμότητα των αρχών της Δ.Ο.Π. σε γενικότερο πλαίσιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- ¹ Δημητριάδη Σ. Ζ. (2000). *Μεθοδολογία Επιχειρηματικής Έρευνας*, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks, σελ.55.
- ² Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.93
- ³ Κίοχος Π.Α. (1997) *Μεθοδολογία Διεξαγωγής Έρευνας*. Α.Σταμούλης, Αθήνα, σελ.61
- ⁴ Φίλιας Β.(1996). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg, σελ.161
- ⁵ Φίλιας Β..ό.π. σελ.162
- ⁶ Κίοχος Π.Α.. ό.π. σελ.61
- ⁷ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.97
- ⁸ Leary, Mark R. (1995). *Introduction to Behavioral Research Methods*, 2nd Edition. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company p.81
- ⁹ Schoetzau E.S. (1998) *Principals' Support For Teacher Leaders At Elementary Schools In A Large Suburban School District In Virginia*, Doctoral Dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia p.19
- ¹⁰ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.74.
- ¹¹ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.87.
- ¹² Bogdan, R.C. and Bikley, S.K. (1982). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*, Boston, MA: Allyn and Bacon, p.135.
- ¹³ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.101
- ¹⁴ Spradley, J.P. and McCurdy, D.W. (1972). *The Cultural Experience*, Chicago, IL: Science Research Associates
- ¹⁵ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.102
- ¹⁶ Από τις παραδόσεις της κας Νικολάου – Σμοκοβίτη στα πλαίσια των μαθημάτων του Μεταπτυχιακού Κύκλου Σπουδών στη Δ.Ο.Π.
- ¹⁷ Malhotra N.K.(1996). *Marketing Research: An applied approach*, Prentice Hall. London
- ¹⁸ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.102
- ¹⁹ Φίλιας Β. ό.π. σελ.140
- ²⁰ Από τις παραδόσεις της κας Νικολάου – Σμοκοβίτη στα πλαίσια των μαθημάτων του Μεταπτυχιακού Κύκλου Σπουδών στη Δ.Ο.Π.

---

²¹ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.55

²² Loflund, J. (1971) "Analyzing social settings: A guide to qualitative observation and analysis", Belmont, CA: Wadsworth in Murauskas V.M. (2000) *The Long-Term Impact Of Parent Death On Adult Children In Midlife*, Master's Degree, The Graduate College University of Wisconsin-Stout, p.29

²³ Polkinghorne, D.E. (1995). «Narrative configuration in qualitative analysis.» Qualitative Studies, 8(1), 5-23. in Murauskas V.M. ό.π. p.30

²⁴ Φίλιας Β..ό.π. σελ.154

²⁵ Hammersley, M., & Atkinson, P. (1983) *Ethnography: Principles and practice*, New York: Tavistock. in Murauskas V.M. ό.π. p.30

²⁶ Morse, J.M. (1986). "Quantitative and qualitative research: Issues in sampling". In P.I. Chin (Ed.), *Nursing research methodology*. Rockville, MD και Aspen & Loflund, J., & Loflund, L.H. (1984) "Analyzing social settings: A guide to qualitative observation and analysis", (2nd ed.). Belmont, CA: Wadsworth. in Murauskas V.M. ό.π. p. 31

²⁷ Depner, C.E., Wethington, E., & Ingersoll-Dayton, B. (1984). «Social support: Methodological issues in design and measurement.» *Journal of social issues*, 40(4), 37-54. & Guba, E.G., & Lincoln, Y.S. (1981) *Effective evaluation: Improving the usefulness of evaluation results through responsive and naturalistic approache*., San Francisco, CA: Jossey-Bass in Murauskas V.M. ό.π. p. 31

²⁸ Morse, J.M. ό.π. in Murauskas V.M. ό.π. p.34

²⁹ Murauskas V.M. ό.π. p.35

³⁰ Debranski, M. J. (1996). *A case study of shared decision making in a large urban high school*. Unpublished doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg in Holleran D. J. (1997). *Team building in an Elementary School: A Descriptive Case Study* , doctoral dissertation Virginia Polytechnic Institute and State University Blacksburg, Virginia, p.20

³¹ Δημητριάδη Σ. Ζ., ό.π. σελ.79